

International Academy of Personality Cognition

офіс: 65014, м. Одеса, вул. Жуковського, 4

+380 73 303 6000

+380 67 333 6001

Сайт: olgasmirnova.com

E-mail: smirnova.o.odessa@gmail.com

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СІМЕЙНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПРАВО»
підвищення кваліфікації для психологів і психотерапевтів
(2025 рік набору, вечірня форма навчання)

Затверджено
засновник МАРО
кандидат психологічних наук, доцент
професор психології ОДУВС

Смірноюю Ольгою Михайлівною

2025 рік

Розробник: Середницька І.А., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін інституту права та безпеки; доцент кафедри психології та педагогіки Одеського державного університету внутрішніх справ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Підвищення кваліфікації	Вечірня форма навчання
	Спеціальність Психологія	вибіркова навчальна дисципліна
Вебінари: 10 занять 40 годин	2 рази на тиждень	Zoom (онлайн)
Практична робота: 45 годин		практика в каналі - 15 годин; практика в парах - 20 годин; волонтерська робота - 10 годин
Самостійна робота: 32 години		тестування - 5 годин опрацювання літератури - 27 години.
Екзамен 3 години		
Вид контролю - екзамен		за результатами екзамену видається сертифікат міжнародного взірця. Вимоги до сертифікації: 80% присутності, результат екзамену 80 балів і більше - сертифікат з правом застосування отриманих знань), менше вказаних результатів - видається сертифікат “прослухав”. Доступ до запису курсу 3 місяці на платформі MAPO.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Сімейна психологія та право» є формування у здобувачів освіти комплексного розуміння сімейного права та сімейної психології, засвоєння норм сімейного законодавства України та психологічних аспектів сімейних відносин. Навчання спрямоване на оволодіння здобувачами навичками правильного тлумачення та застосування сімейно-правових норм, а також на розвиток компетентності у сфері міжособистісних відносин, сімейних конфліктів та їх правового врегулювання.

Завдання навчальної дисципліни - є глибоке засвоєння теоретичного матеріалу на заняттях згідно тематичного плану. Опанування здобувачами вищої освіти системи знань з сімейного права України; акцентування уваги здобувачами вищої освіти на складних теоретичних та практичних проблемах сімейних правовідносин; на основі конкретно-предметного матеріалу сприяти виробленню навиків аналітичного мислення у здобувачами вищої освіти; формування практичних умінь і навиків щодо правильного тлумачення та застосування сімейно-правових норм.

Особлива увага приділяється засвоєнню здобувачами освіти інститутів сімейного права та процедур, спрямованих на найбільш швидкий та ефективний захист прав, свобод та інтересів учасників сімейних правовідносин, передбачені СК України, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих фахівців. Засвоєння сімейного права базується на таких видах навчальних занять, як лекції, семінарські та практичні заняття, індивідуальне заняття та дискусії з актуальних проблем сімейного законодавства і практики його застосування.

Завдання навчальної дисципліни

Завдання навчальної дисципліни включають:

1. Теоретична підготовка:

- Засвоєння основних положень сімейного права України, вивчення правового регулювання сімейних відносин.
- Ознайомлення з принципами та функціями сімейного законодавства, його співвідношенням з міжнародно-правовими нормами.
- Аналіз теоретичних та практичних аспектів регулювання шлюбних та сімейних правовідносин.

2. Практична підготовка:

- Опанування навичками аналізу сімейно-правових норм та їх правильного застосування в юридичній та соціальній практиці.
- Формування здатності вирішувати правові питання, пов'язані з укладенням та розірванням шлюбу, визначенням прав та обов'язків подружжя, батьків і дітей, усиновленням, опікою та піклуванням.
- Вироблення навичок складання юридичних документів у сфері сімейного права (шлюбний договір, позовні заяви, угоди про виховання дітей тощо).

3. Психологічна підготовка:

- Вивчення психологічних особливостей сімейних відносин, зокрема взаємодії подружжя, батьків та дітей, впливу соціального середовища на

сімейну динаміку.

- Аналіз основних причин сімейних конфліктів та способів їх психологічного та правового врегулювання.
- Розвиток комунікативних навичок, необхідних для ведення переговорів, медіації та врегулювання спорів між учасниками сімейних відносин.

4. Формування аналітичного мислення та критичного підходу:

- Розвиток навичок самостійного аналізу юридичних казусів та психологічних ситуацій у сфері сімейного права.
- Вміння інтегрувати знання з права та психології для всебічного розгляду сімейних спорів та їх врегулювання.

5. Практична підготовка до професійної діяльності

- Формування вмінь здійснювати юридичний та психологічний супровід сімейних справ.
- Підготовка до роботи з клієнтами у сфері сімейного права (юридична консультація, судове представництво, участь у медіації).

Засвоєння дисципліни здійснюється через лекції, семінарські та практичні заняття, індивідуальну роботу, інтерактивні дискусії, аналіз практичних кейсів та моделювання ситуацій, що дозволяють застосовувати знання у реальних юридичних та психологічних контекстах.

Результат навчання: здобувачі освіти отримають глибокі знання сімейного права, навчатися застосовувати їх на практиці, а також опанують основи сімейної психології для ефективної взаємодії з клієнтами та врегулювання сімейних конфліктів.

3. Програма навчальної дисципліни

Сімейна психологія та право	
№	Тема заняття
<i>I. Шлюб: старт сімейного життя</i>	
1	Емоційно незрілі закохані: консультація підготовки до сімейного життя
2	Тип шлюбу і особливості психологічних та правових відносин
3	Особливості консультування клієнтів у повторному шлюбі. Діти від попередніх стосунків
<i>II. Конфлікти в сім'ї: психологічне та юридична консультація</i>	
4	Домашнє насильство: межа між психологічною допомогою та правовим захистом
5	Сімейні конфлікти: їхнє вирішення через медіацію

<i>III. Діти та сім'я</i>	
6	Батьківське виховання: вплив на психологічний розвиток дитини
7	Діти в каруселі розлучення: вплив батьківських конфліктів
8	Опіка, усиновлення та адаптація дитини в новій сім'ї
<i>IV. Розлучення та його наслідки</i>	
9	Супровід під час поділу майна та дітей
10	Психологічні наслідки розлучення

Тема № 1. Шлюб: старт сімейного життя

Особливості *сімейного права* та його місце в системі права України. *Поняття шлюбу* та його ознаки. Умови укладання шлюбу. Порядок укладання та державна реєстрація шлюбу. *Недійсність шлюбу*. Поняття та характерні ознаки *шлюбного договору*. Суб'єкти шлюбного договору. Порядок укладення шлюбного договору. *Зміст* шлюбного договору. Підстави, порядок внесення змін в шлюбний договір та їх правові наслідки. *Припинення* шлюбного договору. Визнання *шлюбного договору недійсним*.

Емоційно незрілі закохані: консультація підготовки до сімейного життя. Психологічні очікування в парі. Роль правових та психологічних зобов'язань у формуванні стабільних стосунків. Психологічна підготовка до шлюбу, вихід в емоційну зрілість як запорука щасливого шлюбу.

Тип шлюбу і особливості психологічних та правових відносин. Види шлюбів. Особливості консультування в залежності від виду шлюбу. Особливості консультування клієнтів у повторному шлюбі.

Самостійна робота:

I. Ситуаційні задачі (кейси)

Задача 1: Шлюбний договір – за чи проти?

Андрій і Марина вирішили одружитися. Батьки Андрія наполягають, щоб молодята уклали шлюбний договір, адже сім'я нареченого володіє нерухомістю та бізнесом. Марина категорично проти, бо вважає, що договір зруйнує романтику стосунків.

Запитання:

1. Які положення можна передбачити у шлюбному договорі?
2. Чи може Марина відмовитися від укладення договору?
3. Які юридичні наслідки матиме цей договір для обох сторін?

Задача 2: Фіктивний шлюб

Олексій хоче виїхати за кордон на постійне місце проживання, але для отримання громадянства йому необхідно перебувати у шлюбі. Його знайома Ірина погоджується одружитися, не плануючи спільного життя.

Запитання:

1. Які ознаки фіктивного шлюбу?
2. Чи можуть державні органи визнати шлюб недійсним?
3. Які правові наслідки можливі для обох сторін у разі розкриття фіктивності шлюбу?

Задача 3: Спільний бюджет у шлюбі

Після одруження Дарина та Артем вирішили вести спільний бюджет. Дарина хоче купувати дорогі речі для дому, а Артем вважає, що потрібно більше заощаджувати. Через різні погляди на фінанси у них виникають конфлікти.

Запитання:

1. Які моделі розподілу фінансів існують у сім'ї?
2. Чи є законодавчі норми, що регулюють майнові права подружжя?
3. Як фінансові конфлікти впливають на шлюб, і як їх вирішити?

Задача 4: Прізвище після одруження

Олена після весілля хоче залишити своє дівоче прізвище, адже воно добре відоме в професійних колах. Її чоловік Дмитро наполягає, що дружина має взяти його прізвище, щоб «бути справжньою сім'єю».

Запитання:

1. Які варіанти зміни прізвища можливі після одруження?
2. Чи має чоловік юридичне право змушувати дружину змінити прізвище?
3. Як питання прізвища впливає на сімейну ідентичність?

II. Запитання для консультації

1. Які основні юридичні права та обов'язки подружжя передбачені Сімейним кодексом України?
2. Чи можна укласти шлюбний договір після реєстрації шлюбу?
3. Як подружжя може вирішувати фінансові питання відповідно до законодавства?
4. Які майнові права виникають у подружжя після одруження?
5. Чи має подружжя право розпоряджатися спільною власністю без згоди іншої сторони?
6. Чи може один із подружжя отримати визнання шлюбу недійсним?
7. Як розподіляються боргові зобов'язання подружжя?
8. Які особливості укладання шлюбу з іноземцем?
9. Як прізвище впливає на юридичний статус подружжя?
10. Які фактори впливають на стабільність шлюбу з психологічної точки зору?
11. Як врегулювати конфлікти між подружжям у правовому полі?
12. Як подружжя може регулювати питання спільного виховання дітей після розлучення?

13. Чи можна укласти шлюб онлайн в Україні?
14. Які психологічні зміни відбуваються у партнерів після одруження?
15. Як узгодити різні очікування щодо ролей у шлюбі?

III. Тест «Чи готові ви до шлюбу?»

Інструкція: *Відповідайте «так», «ні» або «частково».*

1. Чи обговорювали ви з партнером ваші життєві цілі та цінності?
2. Чи готові ви до компромісів у повсякденному житті?
3. Чи обговорювали ви фінансові питання перед шлюбом?
4. Чи знаєте ви, які юридичні права і обов'язки виникають у шлюбі?
5. Чи відчуваєте ви себе комфортно, висловлюючи партнеру свої потреби та почуття?
6. Чи готові ви підтримувати партнера у складних життєвих ситуаціях?
7. Чи плануєте ви вести спільний бюджет і як саме?
8. Чи є у вас реалістичне уявлення про повсякденне життя після весілля?
9. Чи маєте ви навички вирішення конфліктів без агресії та образ?
10. Чи готові ви до змін, які принесе шлюб у ваше життя?

Результати:

8-10 «Так» Ви добре підготовані до шлюбу.

5-7 «Так» Вам варто ще обговорити деякі аспекти стосунків.

0-4 «Так» Ви маєте багато нез'ясованих питань, які можуть вплинути на шлюб.

IV. Сучасна українська література з теми

Правові аспекти шлюбу:

1. Шевченко Я.М. «Сімейне право України: теорія і практика» (2021)
2. Харитонов Є.О. «Сімейне право України: навчальний посібник» (2020)
3. Іванова О.В. «Шлюбний договір в Україні: правовий аналіз» (2019)

Психологія сімейного життя:

4. Кравченко Т.Є. «Психологія сім'ї та шлюбу» (2022)
5. Скрипка Л.В. «Конфлікти у сімейних стосунках: психологічні та правові аспекти» (2021)
6. Богуш Н.А. «Психологія подружніх відносин» (2020)

Сучасні соціальні дослідження:

7. Онищенко Н.М. «Сім'я в сучасному суспільстві: соціально-правовий аспект» (2022)
8. Грішнова О.А. «Сімейні цінності та виклики XXI століття» (2021)

Тема № 2. Конфлікти в сім'ї: психологічне та юридична консультація.

Поняття, види та структура сімейних правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин. Здійснення сімейних прав і виконання сімейних обов'язків. Суб'єкти сімейних правовідносин. Об'єкт сімейних правовідносин. Зміст сімейних

правовідносин. *Право на захист сімейних прав та інтересів.*

Принцип рівності у правовому регулюванні особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Гарантії особистих немайнових прав подружжя встановлені сімейним законодавством України.

Особи що віднесені до інших членів сім'ї. Особисті немайнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів: право на спілкування; право брати участь у вихованні; право на захист.

Домашнє насильство: межа між психологічною допомогою та правовим захистом. Види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне, сексуальне. Ранні сигнали насильства. Психологічний вплив домашнього насильства на дітей та дорослих.

Сімейні конфлікти: їхнє вирішення через медіацію. Медіація як альтернатива розлученню. Психологічні техніки роботи з емоціями під час сімейного конфлікту. Алгоритми консультивання подружжя для побудови конструктивного діалогу.

I. Ситуаційні задачі (кейси)

Задача 1: Конфлікт через розподіл домашніх обов'язків

Оксана працює на повну ставку, але після роботи змушена виконувати всі хатні справи. Її чоловік Віталій вважає, що він достатньо втомлюється на роботі, тому не хоче брати на себе частину обов'язків. Через це у сім'ї постійно виникають суперечки.

Запитання:

1. Які психологічні причини можуть лежати в основі такого конфлікту?
2. Як можна вирішити проблему справедливого розподілу обов'язків?
3. Чи є правові механізми, що регулюють внесок подружжя у сімейне життя?

Задача 2: Фінансові конфлікти у шлюбі

Катерина і Андрій ведуть окремі бюджети, але останнім часом Катерина відчуває, що Андрій витрачає більше грошей на власні потреби, а не на сімейні витрати. Вона пропонує завести спільний рахунок, але Андрій категорично проти.

Запитання:

1. Як фінансові питання впливають на психологічний клімат у сім'ї?
2. Чи є способи юридично врегулювати фінансові зобов'язання подружжя?
3. Як знайти компроміс у питаннях сімейного бюджету?

Задача 3: Конфлікт через виховання дітей

Ольга вважає, що дитину потрібно виховувати строго, з чіткими правилами. Її чоловік Максим, навпаки, дотримується м'якого стилю

виховання. Через розбіжності у поглядах батьки часто сперечаються, а їхня донька починає маніпулювати ними.

Запитання:

1. Які основні стилі виховання існують у психології?
2. Як знайти компроміс у вихованні дітей без конфліктів?
3. Чи є юридичні аспекти, які визначають права батьків щодо виховання?

Задача 4: Домашнє насильство – юридичні та психологічні аспекти

Наталія протягом кількох років страждає від психологічного насильства з боку чоловіка, який принижує її та контролює фінанси. Вона хоче піти від нього, але боїться залишитися без засобів для існування.

Запитання:

1. Як визначити психологічне насильство у сім'ї?
2. Які юридичні механізми захисту існують для постраждалих?
3. Які організації можуть допомогти в такій ситуації?

II. Запитання для консультації (10-15 запитань)

1. Які основні причини сімейних конфліктів?
2. Як правильно реагувати на конфлікт у сім'ї, щоб не погіршити ситуацію?
3. Які методи медіації можна застосовувати у сімейних суперечках?
4. Чи є правові механізми для вирішення конфліктів між подружжям?
5. Як подружжю захистити свої права у разі серйозних розбіжностей?
6. Які юридичні права має кожен із подружжя щодо виховання дітей?
7. Як уникнути маніпуляцій у сімейних відносинах?
8. Які психологічні техніки допомагають ефективно вирішувати конфлікти?
9. Як визначити межу між конфліктом і домашнім насильством?
10. Чи можна юридично змусити подружжя виконувати свої сімейні обов'язки?
11. Які послуги можуть надати сімейні психологи та юристи у разі сімейного конфлікту?
12. Як уникнути конфліктів через фінанси у подружньому житті?
13. Які закони України регулюють питання домашнього насильства?
14. Як зберегти здорову атмосферу в родині після конфлікту?
15. Чи можна за допомогою юристів оформити угоду про мирне розв'язання конфлікту між подружжям?

III. Тест «Чи вмієте ви вирішувати сімейні конфлікти?»

Інструкція: Відповідайте «так», «ні» або «частково».

1. Чи обговорюєте ви з партнером розбіжності у спокійному тоні?
2. Чи можете ви визнати свою помилку у конфлікті?
3. Чи намагаєтеся ви почути позицію партнера перед тим, як реагувати?
4. Чи використовуєте ви компроміси у вирішенні конфліктів?

5. Чи відчуваєте ви тривогу після сварки, навіть якщо вона була дрібною?
6. Чи намагаєтеся ви шукати конструктивні рішення замість звинувачень?
7. Чи зверталися ви коли-небудь до фахівця для вирішення сімейних суперечок?
8. Чи уникаєте ви конфліктів через страх образити партнера?
9. Чи відчуваєте ви, що ваш партнер поважає вашу думку у сварках?
10. Чи готові ви працювати над покращенням сімейної комунікації?

Результати:

8-10 «Так» → Ви добре володієте навичками вирішення конфліктів.

5-7 «Так» → Вам варто покращити комунікативні навички у сім'ї.

0-4 «Так» → Ви ризикуєте потрапляти у хронічні конфлікти без розв'язання.

IV. Сучасна українська література з теми

Правові аспекти сімейних конфліктів:

1. **Шевченко Я.М.** «Сімейне право України: правові механізми вирішення конфліктів» (2021)
2. **Харитонов Є.О.** «Домашнє насильство: юридичний захист і превентивні заходи» (2022)
3. **Іванова О.В.** «Правове регулювання розлучень та опіки в Україні» (2020)

Психологія сімейних конфліктів:

1. **Кравченко Т.Є.** «Сімейні конфлікти: причини, наслідки, шляхи вирішення» (2022)
2. **Скрипка Л.В.** «Медіація у сімейних відносинах» (2021)
3. **Богущ Н.А.** «Конфлікти у сім'ї: від кризи до гармонії» (2020)

Соціальні аспекти сімейних суперечок:

1. **Онищенко Н.М.** «Сімейні цінності у XXI столітті: виклики та перспективи» (2022)
2. **Грішнова О.А.** «Домашнє насильство: соціальні та психологічні аспекти» (2021)

Тема № 3. Діти та сім'я

Загальні підстави виникнення прав і обов'язків батьків і дітей. Визначення походження дитини від батьків, які перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Визнання факту батьківства, материнства. Оспорювання батьківства, материнства. Загальні правила реєстрації народження дитини.

Поняття та види особистих немайнових прав та обов'язків батьків та дітей. Загальна характеристика особистих немайнових прав і обов'язків батьків та дітей.

Правовідносини батьків та дітей з приводу майна. Управління майном

дитини. *Обов'язок батьків утримувати дитину. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дітей та його виконання. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його виконання. Аліментні правовідносини батьків та дітей. Договірне регулювання аліментних правовідносин. Стягнення аліментів у судовому порядку. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами. Відповідальність за прострочення сплати аліментів. Позбавлення батьківських прав: підстави, порядок та правові наслідки.*

Поняття та сутність усиновлення. Умови, порядок та правові наслідки усиновлення. Таємниця усиновлення. Визнання усиновлення недійсним. Скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав. Поняття і значення опіки та піклування над дітьми. Встановлення опіки та піклування над дітьми. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування. Права та обов'язки опікунів та піклувальників. Припинення опіки та піклування над дітьми. Звільнення опікуна та піклувальника дитини від їх обов'язків.

Поняття патронату над дітьми та його відмінність від інших форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Підстави виникнення та припинення патронату над дітьми. Договір про патронат. Припинення патронату над дітьми.

Поняття прийомної сім'ї та її значення у влаштуванні дітей, позбавлених батьківського піклування. Порядок створення прийомної сім'ї. Дитячий будинок сімейного типу: поняття, значення. Порядок створення дитячого будинку сімейного типу.

Батьківське виховання: вплив на психологічний розвиток дитини. Сімейні сценарії. Як дитинство формує майбутні сценарії. Особливості консультування дітей з різними сценарними наслідками. Сурогатне материнство: юридичні питання та емоційні складності учасників.

Вплив батьківських конфліктів на дитину. Інструменти консультування дітей під час розлучення батьків.

Судово-психологічна експертиза про емоційний стан дитини під час та після розлучення дітей.

Вплив аліментних зобов'язань на взаємини між батьками та дітьми.

Опіка, усиновлення та адаптація дитини в новій сім'ї. Психологічна підтримка під час адаптації до нової сім'ї. Допомога дитині стати "своєю" з новими батьками. Техніки консультування для професійних психологів

I. Ситуаційні задачі (кейси)

Задача 1: Право дитини на спілкування з обома батьками

Після розлучення Оксана забороняє своєму колишньому чоловікові Дмитру бачитися з їхньою 5-річною донькою, аргументуючи це тим, що він був неуважним батьком. Дмитро хоче домогтися права на регулярне спілкування.

Запитання:

1. Які права має батько після розлучення відповідно до Сімейного кодексу України?

2. Які юридичні дії може вжити Дмитро, щоб отримати право на

зустрічі з дитиною?

3. Як психологічно впливає відсутність одного з батьків на дитину?

Задача 2: Конфлікт між поколіннями у вихованні

Марина та Олег виховують дитину за сучасними методами, але їхні батьки наполягають на традиційних способах виховання, таких як покарання, жорстка дисципліна. Через це між ними постійно виникають суперечки.

Запитання:

1. Які сучасні підходи до виховання вважаються ефективними?
2. Як можна знайти компроміс між старшим і молодшим поколінням у вихованні дітей?
3. Чи є юридичні норми, що визначають, хто має більше прав у вихованні дитини?

Задача 3: Усиновлення або опіка – що вибрати?

Подружжя Василь та Ольга хочуть взяти дитину у сім'ю, але вагаються між усиновленням та оформленням опіки. Вони не розуміють, яка форма більш підходить для них.

Запитання:

1. Які юридичні відмінності між усиновленням та опікою?
2. Які вимоги ставляться до кандидатів на усиновлення?
3. Як усиновлення чи опіка впливають на психологічний стан дитини?

Задача 4: Домашнє насильство над дитиною

Вчителька помітила, що 7-річний Сергій часто приходиться до школи з синцями. На запитання він відповідає, що впав. Його однокласники розповідають, що тато хлопчика суворий і може карати його фізично.

Запитання:

1. Які ознаки свідчать про можливе насильство в сім'ї?
2. Які юридичні кроки повинні бути зроблені у такій ситуації?
3. Як психологічно підтримати дитину, яка, можливо, зазнає насильства?

Задача 5: Відмова від аліментів

Світлана вирішила відмовитися від аліментів на користь свого колишнього чоловіка, щоб уникнути конфліктів. Вона вважає, що їй легше самій виховувати дитину.

Запитання:

1. Чи можна юридично відмовитися від аліментів?
2. Які наслідки може мати така відмова для дитини?
3. Як аліменти впливають на психологічний стан дітей після розлучення батьків?

Задача 6: Батьківський контроль чи довіра?

12-річний Іван почав проводити багато часу в телефоні. Батьки встановили програму контролю, щоб відстежувати його дії. Іван відчуває, що його приватність порушується.

Запитання:

1. Де межа між батьківським контролем і правом дитини на приватність?
2. Як знайти баланс між довірою та контролем у вихованні?
3. Чи є юридичні обмеження щодо втручання батьків у особистий простір дітей?

Задача 7: Вплив розлучення на дитину

Після розлучення Антоніна і Віктор часто сваряться при дитині, ділять майно та звинувачують один одного. Дитина почала погано поводитися в школі та стала замкнутою.

Запитання:

1. Як батьки можуть мінімізувати негативний вплив розлучення на дитину?
2. Які психологічні наслідки має конфлікт між батьками?
3. Чи є юридичні механізми, що допомагають уникнути конфліктів після розлучення?

Задача 8: Права дитини в сім'ї

14-річна Аня хоче обрати свою майбутню професію, але її батьки змушують її вступати до юридичного університету, як вони колись зробили.

Запитання:

1. Які права має дитина щодо власного вибору?
2. Як можна допомогти батькам зрозуміти важливість інтересів дитини?
3. Чи є юридичний захист від примусу батьків щодо вибору майбутнього?

II. Запитання для консультації

1. Які основні права дітей передбачені законодавством України?
2. Як вирішити конфлікти між батьками щодо виховання дітей?
3. Які основні стилі виховання існують у сучасній психології?
4. Як можна юридично вплинути на батьків, які не виконують свої обов'язки?
5. Чи можуть діти впливати на рішення суду у справах, що їх стосуються?
6. Які існують програми підтримки сімей із дітьми в Україні?
7. Як захистити права дитини у випадку розлучення батьків?
8. Які ризики існують при гіперопіці?
9. Чи може дитина обирати, з ким із батьків жити після розлучення?
10. Як попередити булінг у сім'ї?
11. Які юридичні права має дитина у прийомній сім'ї?
12. Як впливає на дитину розлука з одним із батьків?
13. Чи можуть батьки обмежувати доступ дитини до соціальних мереж?
14. Як впливає економічна нестабільність на сім'ї з дітьми?

15. Як виховати дитину без застосування покарань?
16. Чи має дитина право на власні гроші?
17. Як подолати конфлікти між братами та сестрами?
18. Які державні органи займаються захистом прав дітей в Україні?
19. Як навчити дітей відповідальності?
20. Як підготувати дитину до складних змін у сім'ї?

III. Тест «Чи добре ви знаєте права дитини та сімейні відносини?»

Інструкція: Оберіть одну правильну відповідь у кожному питанні.

1. Який документ є основним у сфері прав дитини в Україні?
 - а) Кримінальний кодекс України
 - б) Сімейний кодекс України
 - в) Закон України «Про охорону дитинства»
 - г) Трудовий кодекс України
2. З якого віку дитина в Україні може самостійно звертатися до суду для захисту своїх прав?
 - а) З 10 років
 - б) З 14 років
 - в) З 16 років
 - г) З 18 років
3. Який орган опікується дотриманням прав дітей в Україні?
 - а) Міністерство освіти і науки України
 - б) Служба у справах дітей
 - в) Верховний суд України
 - г) Прокуратура України
5. Чи має дитина право на спадщину після смерті батьків?
 - а) Тільки якщо це передбачено заповітом
 - б) Так, у будь-якому випадку
 - в) Тільки після досягнення 18 років
 - г) Ні, діти не є спадкоємцями за законом
6. Який мінімальний вік в Україні для офіційного працевлаштування дитини за її згодою?
 - а) 12 років
 - б) 14 років
 - в) 16 років
 - г) 18 років
7. Які права має дитина, яка перебуває під опікою або піклуванням?
 - а) Ті самі, що й біологічні діти опікунів
 - б) Тільки право на житло
 - в) Тільки право на харчування та медичний догляд
 - г) Жодних прав, опікун ухвалює всі рішення
8. Чи може дитина самостійно обрати своє прізвище?
 - а) Так, після 10 років
 - б) Так, після 14 років за згодою батьків
 - в) Ні, прізвище змінюється лише рішенням суду

- г) Так, після 18 років
9. Чи можуть батьки примусово обирати майбутню професію для дитини?
- а) Так, це їхній законний обов'язок
- б) Ні, дитина має право самостійно обирати професію
- в) Так, якщо їй менше 18 років
- г) Ні, але вони можуть відмовити у фінансовій підтримці навчання
10. Які дії можуть бути розцінені як психологічне насильство над дитиною?
- а) Фізичне покарання
- б) Ігнорування потреб дитини, приниження, погрози
- в) Позбавлення грошової допомоги
- г) Звернення до органів опіки та піклування
11. Який вік дитини враховується судом при ухваленні рішення про її місце проживання?
- а) З 10 років
- б) З 12 років
- в) З 14 років
- г) З 16 років
12. Чи можуть батьки застосовувати фізичне покарання до дитини за українським законодавством?
- а) Так, якщо це не спричиняє шкоди здоров'ю
- б) Ні, це вважається домашнім насильством
- в) Так, якщо дитині менше 14 років
- г) Лише з дозволу суду

Оцінювання:

10-12 правильних відповідей – Відмінно! Ви добре знаєте права дитини.

7-9 правильних відповідей – Добре! Але є ще що вдосконалити.

4-6 правильних відповідей – Середній рівень. Потрібно більше дізнатися про права дітей.

0-3 правильні відповіді – Варто ретельно вивчити основи законодавства щодо дітей.

IV. Список сучасних джерел з теми «Діти та сім'я»

Юридичні аспекти:

1. Барабаш Ю.Г. «Правовий статус дитини в Україні» (2023)
2. Костенко О.В. «Сімейне право України. Підручник» (2022)
3. Рижков В.Ю. «Захист прав дітей у судовій практиці України» (2021)
4. Панчук І.В. «Опіка, піклування та усиновлення: юридичні аспекти» (2023)
5. Гнатенко А.С. «Правові аспекти регулювання дитячо-батьківських відносин» (2021)

Психологія сім'ї та виховання дітей:

1. Макаренко О.М. «Психологія дитячо-батьківських відносин» (2022)
2. Левченко Т.С. «Дитина в сім'ї: психологічні аспекти виховання» (2023)
3. Кучеренко Л.О. «Конфлікти в сім'ї та їхній вплив на дитину» (2022)

4. Сиротенко Н.Ю. «Психологія виховання: традиційні та сучасні підходи» (2021)
 5. Гончарова І.П. «Розвиток емоційного інтелекту у дітей» (2022)
- Соціальні дослідження та державна політика:**
1. Грищенко В.М. «Сімейні цінності у XXI столітті» (2023)
 2. Онищенко Л.В. «Роль держави у захисті прав дітей в Україні» (2022)

Тема № 4. Розлучення та його наслідки.

Порядок та підстави визнання шлюбу недійсним. Правові наслідки визнання шлюбу недійсним. Порядок та підстави припинення шлюбу. Розірвання шлюбу. Режим окремого проживання подружжя. Майнові правовідносини подружжя. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка. Правовий режим спільного майна подружжя. Поділ спільного майна подружжя. Права та обов'язки подружжя щодо утримання. Майнові правовідносини інших членів сім'ї та родичів. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї. Класифікація правовідносин по утриманню інших членів сім'ї. Аліментні правовідносини.

Психологічний супровід під час поділу майна, дітей та окремого проживання.. Техніки збереження доброзичливих відносин після розлучення. Алгоритм психологічного та юридичного консультування

Психологічні наслідки розлучення. Робота з травмою сепарації у подружжя та дітей. Практика для подолання емоційної напруги та горя розлучення. Психологічна підготовка клієнта для нових відносин.

I. Ситуаційні задачі (кейси)

Задача 1: Розподіл майна після розлучення

Марина та Сергій прожили у шлюбі 10 років, мають спільну квартиру, автомобіль та бізнес, який Сергій заснував під час шлюбу. Після розлучення Марина претендує на частину бізнесу, а Сергій стверджує, що це лише його власність.

Запитання:

1. Які юридичні принципи розподілу майна між подружжям в Україні?
2. Чи має Марина право на частку в бізнесі?
3. Які можливі шляхи врегулювання цього спору?

Задача 2: Визначення місця проживання дитини

Подружжя Олександр та Ольга розлучаються. У них є 6-річний син. Олександр наполягає, що дитина має жити з ним, оскільки він має кращі фінансові можливості, а Ольга вважає, що дитині краще залишитися з матір'ю.

Запитання:

1. Як в Україні визначається місце проживання дитини після розлучення?
2. Які фактори враховує суд при ухваленні рішення?
3. Чи може дитина впливати на це рішення?

Задача 3: Аліменти після розлучення

Андрій та Наталія розлучилися, їхній 7-річний син залишився жити з матір'ю. Наталія подала позов про стягнення аліментів, але Андрій офіційно не працевлаштований і стверджує, що не має можливості платити.

Запитання:

1. Як розраховуються аліменти в Україні у випадку відсутності офіційного доходу?
2. Чи може Наталія вимагати фіксовану суму?
3. Які наслідки можливі для Андрія, якщо він ухилятиметься від сплати аліментів?

Задача 4: Психологічні наслідки розлучення для дітей

Після розлучення батьків 10-річна дівчинка Аня почала гірше вчитися, стала замкнутою, конфліктує з однолітками. Мати хвилюється, що розлучення вплинуло на її психоемоційний стан.

Запитання:

1. Які типові психологічні наслідки розлучення для дітей?
2. Як батьки можуть допомогти дитині адаптуватися до змін у сім'ї?
3. Які методи підтримки варто застосовувати в подібних випадках?

II. Запитання для консультації

1. Які способи розлучення передбачені законодавством України?
2. Як оформити розлучення, якщо один з подружжя не дає згоди?
3. Чи можуть подружжя розлучитися через РАЦС, якщо у них є діти?
4. Як визначається розмір аліментів на дитину?
5. Чи має право один з батьків заборонити іншому бачитися з дитиною після розлучення?
6. Як вирішуються спори щодо місця проживання дитини після розлучення?
7. Чи можна змінити розмір аліментів після розлучення?
8. Які психологічні наслідки розлучення для обох подружжя?
9. Як розлучення впливає на фінансовий стан обох партнерів?
10. Чи є механізми вирішення конфліктів між колишнім подружжям без судового втручання?
11. Які права мають бабусі та дідусі після розлучення батьків дитини?
12. Як подружжя може добровільно врегулювати питання розподілу майна?
13. Які юридичні механізми захисту прав дитини у разі конфлікту між батьками?
14. Чи може один з батьків після розлучення змінити місце проживання дитини без згоди іншого?
15. Як допомогти дитині адаптуватися до нового сімейного укладу?

III. Тест «Чи добре ви знаєте юридичні та психологічні аспекти

розлучення?»

Інструкція: Оберіть одну правильну відповідь у кожному питанні.

1. *Через який орган в Україні можна оформити розлучення, якщо у подружжя немає спільних дітей?*
 - а) Суд
 - б) Органи РАЦС
 - в) Адвокатська контора
2. *Який мінімальний розмір аліментів встановлено законом?*
 - а) 50% від доходу платника
 - б) 30% від доходу платника
 - в) ¼ від доходу платника, але не менше встановленого законом мінімуму
3. *Чи має право один з батьків самостійно змінити місце проживання дитини після розлучення?*
 - а) Так
 - б) Ні
 - в) Лише за рішенням суду
4. *Як впливає розлучення на емоційний стан дитини?*
 - а) Не впливає
 - б) Може викликати страх, тривожність та проблеми у спілкуванні
 - в) Діти завжди адаптуються без проблем
5. *Чи можуть батьки після розлучення встановити графік зустрічей з дитиною?*
 - а) Так, добровільно або через суд
 - б) Ні, дитина вирішує сама
 - в) Так, але тільки з дозволу органів опіки

Результати:

10-12 правильних відповідей – Відмінно! Ви добре розбираєтеся в питанні розлучення.

7-9 правильних відповідей – Добре! Але варто дізнатися більше.

4-6 правильних відповідей – Середній рівень. Потрібно краще ознайомитися з темою.

0-3 правильні відповіді – Варто ретельно вивчити законодавство та психологічні аспекти.

IV. Список сучасної української літератури до теми

Юридичні аспекти:

1. Шевченко О.І. «Розлучення та його правові наслідки» (2023)
2. Романенко І.В. «Сімейне право України: правовий аналіз» (2022)
3. Ковальчук Л.О. «Правові механізми захисту прав дітей після розлучення» (2021)

Психологія розлучення:

1. Гончарук Н.П. «Розлучення і діти: як мінімізувати наслідки» (2023)
2. Семенюк Ю.В. «Психологічні наслідки розлучення та шляхи їх подолання» (2022)
3. Дяченко О.С. «Сімейні конфлікти: причини, динаміка, вихід» (2021)

Соціальні аспекти:

1. Онищенко Т.А. «Соціальні наслідки розлучень в Україні» (2023)
2. Григоренко В.М. «Економічні аспекти розлучення та розподілу майна» (2022)

8. Індивідуальні завдання.

З метою поглиблення знань із дисципліни, прищеплення навичок самостійної роботи з літературою пропонується виконання індивідуальних творчих завдань у вигляді написання наукових рефератів за визначеною тематикою. Реферати виконуються на основі самостійного вивчення рекомендованої літератури і законодавства, перелік яких не обмежує ініціативи здобувача вищої освіти і його можливостей у використанні більш широкого кола наукових досліджень. До літератури відносяться: першоджерела; підручники і навчальні посібники; наукові дослідження (монографії, наукові статті та ін.) З проблем, досліджених у наукових рефератах, здобувачів освіти можуть підготувати і виголосити доповіді під час проведення практичних/семінарських занять або засідань наукового гуртка.

9. Методи навчання

Вибір методів навчання зумовлений характером пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти та особливостями освітнього процесу у закладі вищої освіти. Зокрема, для досягнення мети навчальної дисципліни, формування комплексу відповідних знань та вмінь застосовуються пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-пошуковий та дослідницький методи.

Питання для підсумкового контролю

Перелік питань для підготовки до заліку

1. Що є предметом регулювання сімейного права?
2. Які принципи лежать в основі сімейного права України?
3. Які нормативно-правові акти регулюють сімейне право в Україні?
4. Що таке сімейні правовідносини?
5. Які основні джерела сімейного права?
6. Яке значення має Сімейний кодекс України?
7. Що таке сім'я відповідно до українського законодавства?
8. Які юридичні права та обов'язки мають члени сім'ї?
9. Які міжнародно-правові акти впливають на регулювання сімейного права в Україні?
10. Які функції виконує сімейне право?

11. Які принципи регулювання шлюбних відносин?
12. Що таке шлюбний договір та які його основні положення?
13. Які підстави для визнання шлюбу недійсним?
14. У яких випадках реєстрація шлюбу може бути відмовлена?
15. Які майнові права мають подружжя?
16. Чи можуть батьки впливати на вибір шлюбу своїх дітей?
17. Які юридичні наслідки розірвання шлюбу?
18. Як законодавство визначає співжиття без реєстрації шлюбу?
19. Чи є різниця у правовому статусі дітей, народжених у шлюбі та поза ним?
20. Які права мають бабусі та дідусі щодо виховання онуків? Поняття та види строків у сімейному праві.
21. Які умови необхідні для укладення шлюбу?
22. Що таке цивільний шлюб і чи має він юридичну силу?
23. Які юридичні обов'язки подружжя у шлюбі?
24. Які права на майно мають подружжя у шлюбі?
25. Чи можна змінити умови шлюбного договору після його укладення?
26. Що таке режим спільної сумісної власності подружжя?
27. Чи можна укласти шлюбний договір після реєстрації шлюбу?
28. Які підстави для розірвання шлюбу передбачає українське законодавство?
29. У яких випадках розлучення здійснюється через органи РАЦС?
30. У яких випадках розлучення здійснюється через суд?
31. Як подружжя може врегулювати майнові питання під час розлучення?
32. Які наслідки має розірвання шлюбу для прав батьків?
33. Як визначається місце проживання дитини після розлучення?
34. Як подружжя може розподілити опіку над дітьми після розлучення?
35. Які є способи визначення розміру аліментів на дітей?
36. Чи може один із батьків бути позбавлений батьківських прав після розлучення?
37. Чи може дитина впливати на рішення суду щодо свого місця проживання?
38. Які майнові права має один із подружжя після розлучення?
39. Як вирішується питання розподілу боргів після розірвання шлюбу?
40. Чи можливе поновлення шлюбу після його розірвання?
41. Які основні права та обов'язки батьків щодо дітей?
42. Що таке батьківська відповідальність?
43. Які права має дитина у сім'ї відповідно до законодавства України?
44. Як законодавство регулює усиновлення?
45. Які юридичні наслідки має усиновлення?
46. Чи можуть біологічні батьки повернути усиновлену дитину?
47. Які відмінності між усиновленням та опікою?
48. Які права та обов'язки мають опікуни?
49. У яких випадках суд може позбавити батьківських прав?
50. Чи можуть батьки відмовитися від дитини?

51. Які механізми захисту прав дитини передбачені українським законодавством?
52. Які права має дитина після досягнення 14 років?
53. Які права має дитина після досягнення 18 років?
54. Чи можуть діти самостійно звертатися до суду для захисту своїх прав?
55. Як законодавство визначає обов'язки дітей щодо батьків?
56. Які права мають діти, які залишилися без батьківського піклування?
57. Які механізми державної допомоги існують для сімей з дітьми?
58. Чи можуть батьки обирати громадянство для своєї дитини?
59. Як розв'язуються спори між батьками щодо виховання дітей?
60. Чи має дитина право на матеріальну підтримку після розлучення батьків?
61. Які основні етапи розвитку сім'ї?
62. Які основні причини сімейних конфліктів?
63. Які психологічні особливості характерні для гармонійної сім'ї?
64. Що таке психологічне насильство у сім'ї?
65. Які основні методи вирішення конфліктів у сім'ї?
66. Як виховання в сім'ї впливає на особистість дитини?
67. Як фінансові труднощі впливають на сімейні стосунки?
68. Яку роль відіграє емоційний інтелект у стосунках між партнерами?
69. Як впливає народження дитини на стосунки в сім'ї?
70. Які основні психологічні наслідки розлучення для дітей?
71. Як подружжя може працювати над покращенням своїх відносин?
72. Як залежність одного з партнерів впливає на сімейну систему?
73. Що таке співзалежність у шлюбі?
74. Як виховати дитину в гармонійній сім'ї?
75. Як розлучення впливає на самооцінку дітей?
76. Які існують методи психологічної допомоги після розлучення?
77. Як виховання впливає на подальші романтичні стосунки дітей у дорослому віці?
78. Які особливості має виховання дітей у неповній сім'ї?
79. Як можна запобігти кризі у шлюбі?
80. Чому важлива роль сімейного психолога?
81. Які державні програми підтримки сімей існують в Україні?
82. Які міжнародні організації захищають права сімей та дітей?
83. Що таке медіація у сімейних спорах?
84. Які соціальні ризики пов'язані з розлученням?
85. Як держава підтримує багатодітні сім'ї?
86. Які права має вагітна жінка в Україні?
87. Як законодавство регулює права батьків у випадку розлучення?
88. Як можна попередити домашнє насильство?
89. Які наслідки для дітей має міграція батьків?
90. Що таке психологічне консультування у сфері сімейних відносин?
91. Які основні етапи психологічного консультування сімейних пар?
92. Які питання зазвичай розглядаються на консультаціях перед шлюбом?

93. Які методи психолог використовує для подолання конфліктів у подружжі?
94. Як відрізняється психологічне консультування дітей від консультування дорослих?
95. Які техніки можуть допомогти подружжю покращити комунікацію?
96. Як працювати з клієнтами, які переживають розлучення?
97. Які особливості консультування сімей із дітьми?
98. Як психолог може допомогти у випадках домашнього насильства?
99. Які ключові етичні принципи повинен дотримуватися психолог при сімейному консультуванні?
100. Як взаємопов'язані сімейне право та психологічне консультування у вирішенні сімейних конфліктів?

Опитувальник для практикуючих психологів щодо сімейного консультування та правових аспектів

Мета опитувальника:

Дослідити досвід, підходи та потреби психологів, які працюють із сімейними проблемами, що мають правові аспекти (розлучення, опіка над дітьми, домашнє насильство тощо).

Цільова аудиторія:

Практикуючі психологи, які працюють у сфері сімейного консультування.

Інструкція для респондентів:

Будь ласка, відповідайте на запитання максимально чесно. Ваші відповіді допоможуть покращити методи роботи у сфері сімейного консультування з урахуванням юридичних аспектів.

1. Загальна інформація про респондента

1.1. Ваш стаж роботи як психолога:

Менше 1 року

1-3 роки

4-7 років

Більше 7 років

1.2. Яка основна категорія клієнтів, з якими ви працюєте?

Індивідуальні клієнти

Подружні пари

Родини з дітьми

Особи, які пережили насильство

Інше (уточніть)

1.3. У яких форматах ви проводите консультації? (можна обрати кілька варіантів)

Очні консультації

Онлайн-консультування

Групові консультації

Робота з сім'ями в кризових центрах

Робота з сім'ями в кризових центрах

2. Досвід роботи з сімейним консультуванням

2.1. Які основні проблеми сімейного характеру ви найчастіше зустрічаєте у своїй практиці?

Конфлікти між подружжям
Виховні труднощі з дітьми
Домашнє насильство
Розлучення та його наслідки
Відчуження одного з батьків після розлучення
Інше (уточніть)

2.2. Як часто у ваших консультаціях виникають питання, пов'язані з правовими аспектами?

Майже завжди
Часто
Рідко
Ніколи

2.3. З якими правовими питаннями клієнти звертаються найчастіше?

Розлучення та поділ майна
Опіка та виховання дітей
Аліменти
Захист від домашнього насильства
Інше (уточніть)

2.4. Чи відчуваєте ви нестачу правових знань у своїй роботі?

Так, дуже часто
Іноді
Рідко
Ні, я добре орієнтуюсь у правових питаннях

2.5. Чи співпрацюєте ви з юристами або адвокатами для супроводу клієнтів?

Так, маю постійного юридичного партнера
Так, за потреби рекомендую клієнтам юриста
Ні, але хотів(-ла) би співпрацювати
Ні, і не бачу в цьому необхідності

3. Психологічний підхід у поєднанні з правовими аспектами

3.1. Які методи ви найчастіше використовуєте у роботі з сім'ями?

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ)
Гештальт-терапія
Системна сімейна терапія
Психоаналіз
Тілесно-орієнтована терапія
Інше (уточніть)

3.2. Як ви вважаєте, чи повинен сімейний психолог мати базові знання у сфері сімейного права?

Так, це важливо
Було б корисно, але не обов'язково
Ні, правові питання мають вирішувати юристи

3.3. Чи були у вас ситуації, коли клієнту більше потрібна була юридична консультація, ніж психологічна?

Так, часто

Іноді

Рідко

Ніколи

3.4. Як ви допомагаєте клієнтам, які стикаються з юридичними труднощами у сімейних питаннях?

Направляю до юриста

Допомагаю емоційно адаптуватися до ситуації

Даю загальні рекомендації щодо правових аспектів

Інше (уточніть)

3.5. Які найскладніші морально-етичні питання виникають у сімейному консультуванні?

Конфіденційність інформації при роботі з конфліктними ситуаціями

Підтримка обох партнерів у разі розлучення

Визначення пріоритетів у захисті інтересів дітей

Інше (уточніть)

4. Додаткові запитання про професійний розвиток

4.1. Чи проходили ви навчальні курси або тренінги з юридичних аспектів сімейного консультування?

Так, регулярно підвищую кваліфікацію

Так, але лише базові курси

Ні, але хотів(-ла) би пройти

Ні, і не планую

4.2. Які теми щодо поєднання права та психології вас цікавлять найбільше?

Психологічна підтримка у процесі розлучення

Робота з жертвами домашнього насильства

Медіація у сімейних конфліктах

Захист прав дитини після розлучення

Інше (уточніть)

4.3. Які труднощі ви найчастіше відчуваєте при роботі з сімейними конфліктами?

Високий рівень емоційної напруги у клієнтів

Неможливість вплинути на правові аспекти ситуації

Відсутність співпраці між подружжям

Інше (уточніть)

4.4. Чи вважаєте ви за необхідне створення спеціалізованих консультаційних центрів, де б працювали і психологи, і юристи разом?

Так, це було б ефективним

Так, але лише для особливих випадків

Ні, кожен спеціаліст повинен працювати окремо

4.5. Чи маєте ви побажання або пропозиції щодо покращення взаємодії між юристами та психологами у сімейному консультуванні?

(Відкрите запитання)

Опитувальник допоможе зібрати інформацію про досвід, виклики та потреби практикуючих психологів у сфері сімейного консультування. Він дозволить зрозуміти, як покращити взаємодію між правовою та психологічною підтримкою клієнтів.

**Рекомендована література
з Сімейного права
Базова**

Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
2. Житловий кодекс України від 30 червня 1983р. № № 5464-Х. Відомості Верховної Ради України. 1983. Додаток до № 28, ст.573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 21-22. ст. 135. URL: - (дата звернення: 16.08.2024)
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 16.08.2024)
5. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. №1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. ст. 492. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 16.08.2024)
6. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016р № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст.542. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
7. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Закон України від 01.07.2010 р. №2398-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 38. Ст. 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
8. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон України від 13 січня 2005 р. № 2342-IV. Відомості Верховної Ради України 2005. № 6. Ст.147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
9. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України від 08 вересня 2005 р. № 2866-IV. Відомості Верховної Ради України 2005. № 52. Ст.561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
10. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради України 2018. № 5. Ст.35 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 16.08.2024)
11. Про міжнародне приватне право. Закон України від 23 червня 2005

р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення: 16.08.2024)

12. Про нотаріат. Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України* 1993. № 39. Ст.383. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

13. Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей. Закон України від 02 червня 2005 р. № 2623- IV. *Відомості Верховної Ради України* 2005. № 26. Ст.354. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-15#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

14. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України* 2001. № 30. Ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

15. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах : Конвенція, 22 січня 1993 р. *Офіційний Вісник України*. 2005. № 44. с. 328. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_009 (дата звернення: 16.08.2024)

16. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні. Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1296- IV. *Відомості Верховної Ради України* 2004. № 15. Ст.232 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

17. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 16.08.2024)

18. Європейська конвенція про усиновлення дітей від 27 листопада 2001р. (Ратифікована Законом України від 15.02.2011р. № 30-17) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17#Text (дата звернення: 16.08.2024)

19. Конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейних утримань від 23 листопада 2007 р. (Ратифіковано Законом України від 11.08.2013р.) № 26-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_112#Text (дата звернення: 16.08.2024)

20. Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання 1973 р. (Дата набрання чинності для України: 01.08.2008р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973_001#Text (дата звернення: 16.08.2024)

21. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. (Ратифікація від 19.10.1973) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 16.08.2024)

22. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. (схвалена Генеральною Асамблеєю ООН ратифіковано Постановою Верховної Ради України№789XIIвід27.02.91р.)URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 16.08.2024)

23. Конвенція про правову допомогу і правової відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22 січня 1993 р. (зі змінами, внесеними Протоколом до неї від 28.03.1997) URL: <https://minjust.gov.ua/m/4281> (дата

звернення: 16.08.2024)

24. Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власне імені, по батькові) фізичної особи. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 11 липня 2007 р. № 915. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

25. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 26 квітня 2002р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

26. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 26.04.2002 року № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

27. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 24 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

28. Про внесення змін до Типового положення про комісію з питань захисту прав дитини і Положення про загальноосвітній навчальний заклад. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 9 серпня 2017 р. № 576 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

29. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 8 жовтня 2008 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

30. Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 22 серпня 2007 р. N 1064. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1064-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

31. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України під час воєнного стану. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 1 червня 2023 р. № 576. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/518919___746473 (дата звернення: 16.08.2024)

32. Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем. *Наказ Міністерства охорони здоров'я України* від 20. Серпня 2008 року № 479. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1022-08#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

33. Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в

Державному департаменті з усиновлення та захисту прав дитини при Міністерстві України у справах сім'ї, молоді та спорту. *Наказ Міністерства охорони здоров'я України* від 02 вересня 2008 року № 510. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0352-12#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

34. Державна реєстрація шлюбу з особами, засудженими до позбавлення волі. *Міністерство юстиції України* від 20 липня 2011 р. № n0054323-11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0054323-11#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

35. Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання. *Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України* від 02 лютого 2007 року № 302/80/49 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0186-07#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

36. Про затвердження Типового положення про будинок дитини. *Наказ Міністерства охорони здоров'я України* від 18 травня 1998 року № 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0372-98#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

37. Про затвердження Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Наказ Міністерства освіти і науки України* від 10. вересня 2012 року № 1629/21941. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1629-12#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

38. Про затвердження Правил внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання. *Наказ Міністерства юстиції України* від 12 січня 2011 № 96/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0055-11#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

39. Про затвердження Інструкції про виконання в Україні Конвенції про стягнення аліментів за кордоном. *Наказ Міністерства юстиції* від 29 грудня 2006 р. N 121/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-06#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

40. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування. *Наказ Міністерства юстиції України* від 11 листопада 2011р. № 3306/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

41. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 8. Серпня 2008 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

42. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. *Постанова Кабінету Міністрів України* від 24 серпня 2008 № 866. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.08.2024)

Навчальна та монографічна література

1. Сімейне право України : підручник / за заг. ред. Бондар Т.В. та Дзери О.В. : підручник. Вид. 2-ге, стер. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 520 с.
2. Сімейне право України: підручник / за ред. А. О. Дутко. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/2605>
3. Сімейне право України: підручник/ за заг. ред. М.І. Іншина, В.Л. Костюка. 2-ге вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер; Буква Закон, 2018. 600 с.
4. Сімейне право: підручник / за заг. ред. В. А. Кройтора та В. Ю. Євко; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків. 2016. 512 с.
5. Сімейне право України: підручник/ за заг. ред. О.М. Ярошенко, С.М. Прилипко, А.М. Слюсар. – 3-те вид., перероб. І допов. – Харків : Право, 2019. – 544 с.
6. Сімейне право : навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання / О. В. Манжосова, А. І. Гнатовська, Я. С. Мошинська. Чернівці, 2021. 68 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/15790>
7. Сімейне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Т.В. Курило. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 316 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/405>
8. Сімейне право: навчально-методичний посібник. / Процьків Н.М., Гетьманцева Н.Д Чернівці: Чернівець. нац.. ун-т ім.. Ю Федьковича. 2021. 148 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/696>
9. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України /під ред. Д.В. Журавльова. К.: Центр навчальної літератури. 2018. 520 с.
10. Шлюб з іноземним елементом. Г. Гаро, А. Архіпова, Р. Куриленко, О. Віцюк, М. Бабішена. Х.: ФАКТОР-МЕДІА. 2023. 96 с.
11. Проблемні питання правоохоронної та правозахисної діяльності в контексті євроінтеграційних тенденцій : матеріали міжнародної курсантсько-студентської наук.-практ. конф., м. Одеса, 28 квітня 2023 р. / редкол. В. П. Маковій, та ін. Одеса, ОДУВС, 2023. 508 с.
12. Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права : матеріали міжнародної науково - практичної конференції м. Одеса, 31 березня 2023 р. / редкол. В.П. Маковій та ін. Одеса, ОДУВС, 2023. 189 с.

Допоміжна

1. Алексеева О.В. Соціально-правові проблеми суб'єктів сімейних відносин в Україні під час війни. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 4. С.102-105. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173> (дата звернення: 16.08.2024).
2. Аніщенко К.М. Засади визначення місця проживання дитини. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 3. С. 124-128. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=160> (дата звернення: 16.08.2024).

3. Бабич Я.С. До проблеми законодавчого забезпечення сродатного материнства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 97-99. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=163> (дата звернення: 16.08.2024).
4. Ватрас В.А. Правові висновки Верховного Суду щодо застосування норм сімейного права як джерела сімейного права України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2019. Вип. 49. С.109-121. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/8664> (дата звернення: 16.08.2024).
5. Ватрас В. А. Джерела сімейного права : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.03. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 516 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40491> (дата звернення: 16.08.2024).
6. Ватрас В. А. Джерела сімейного права: огляд доктринальних доробок. *Вища школа адвокатури НААУ* 04.06.2021 URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dzherela-simejnogo-prava-oglyad-doktrynalnyh-dorobok/> (дата звернення: 16.08.2024).
7. Грабовська Г. М., Белуга Ю. М. Особливості влаштування дітей до дитячих будинків та прийомних сімей під час воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 46-50 URL: <http://app-journal.in.ua/2022-1> (дата звернення 16.08.2024)
8. Давидова І.В. Забезпечення права батьків і дітей на майно. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 112-115. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=163> (дата звернення 16.08.2024)
9. Долинська М. Поняття сім'ї в аграрному праві України. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2021. № 1 (29). С. 112-116. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-8-number-129-2021/ponyattysi-myi-v-agrarnomu-pravi> (дата звернення 16.08.2024)
10. Достдар Р.М. Регулювання шлюбно-сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 99-103. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174> (дата звернення 16.08.2024)
11. Дудорова К.Б. Укладення шлюбу: проблеми правового регулювання в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С.129-133. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=170> (дата звернення 16.08.2024)
12. Думчиков М. О. Відповідальність за ухилення від сплати аліментів на утримання дитини: кримінально-правова характеристика. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 87. С. 30-36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2021_87_7 (дата звернення 16.08.2024)
13. Дяченко С.В., Лямзіна О.В. Стягнення аліментів з військовослужбовців в умовах воєнного стану: проблематика, шляхи вирішення

та судова практика. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 4. С. 138-142. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173> (дата звернення 16.08.2024)

14. Єрмак В.П., Катурга В.В. Порівняння інституту шлюбу та реєстрованого партнерства. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 3. С. 135-137. <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=172> (дата звернення 16.08.2024)

15. Карлінська С.І. Особливості цивільного судочинства у справах із «іноземним елементом». *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 106-109. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=171> (дата звернення 16.08.2024)

16. Кондрат'єва Л. Законодавче регулювання усиновлення під час війни. *CHERNITVSI LAW SCHOOL*. 20.02.2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/zakonodavche-rehuliuvannia-usynovlennia-pid-chas-viiny/> (дата звернення 16.08.2024)

17. Колісник А.С. Міжнародно-правове забезпечення притидії домашньому насильству. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 110-113. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=171> (дата звернення 16.08.2024)

18. Коробцова Н.В. Проблеми регулювання та захисту біологічного матеріалу людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 138-141 URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=170> (дата звернення 16.08.2024)

19. Коробцова Н.В. Захист біоматеріалу людини скрізь призму концепції «фізичного відокремлення та наміру» *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 118-121. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=171> (дата звернення 16.08.2024)

20. Косінова Д.С., Троян А.О., Скотницька Є.С. Колізійне регулювання укладання та розірвання шлюбу в міжнародному приватному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 161-165. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173> (дата звернення 16.08.2024)

21. Костик Е. Законодавство України про сурогатне материнство: сучасний стан та перспективи розвитку. *Юридичний вісник*. 2021. № 5. С. 123-129. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/issue/view/66> (дата звернення 16.08.2024)

22. Кучеренко О. Особливості визначення місця проживання дитини в разі розірвання шлюбу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 43-46. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/4/8.pdf> (дата звернення: 16.08.2024).

23. Лялькін О.С., Єфіменко Л.В. Правові наслідки недійсності шлюбу: теоретичні та практичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 138-142. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173> (дата звернення: 16.08.2024).

24. Маковій В. П., Медведенко С. В. Форма та зміст обов'язку батьків з тримання дитини у площині євроінтеграційних тенденцій трансформації українського законодавства. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022 № 4. Ч. 2. С. 143-148. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/4-2-2022> (дата звернення: 16.08.2024).

25. Менджул М.В. Зміст принципу недопустимості втручання у сімейне життя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 1. С. 43-46. URL: <http://app-journal.in.ua/2022-1> (дата звернення: 16.08.2024).

26. Менджул М.В. Підстави визнання шлюбних договорів недійсними: правові позиції верховного суду та ризики в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. Ужгород. 2022. Том 1 № 74. С. 103-106. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.17> (дата звернення: 16.08.2024).

27. Менів Я.О. Виклики сімейного законодавства під час дії воєнного стану в Україні: практичний та теоретичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 149-154. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174> (дата звернення: 16.08.2024).

28. Михальнюк О.В. Пеня за несплату аліментів за договором батьків про утримання дітей. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 115-119. URL: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.02.19> (дата звернення: 16.08.2024).

29. Михальнюк О.В. Договір батьків про утримання дітей. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 179-182. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=160> (дата звернення: 18.08.2023).

30. Німак М. Практичні аспекти видачі нотаріусом свідоцтва про право власності на частку у спільному майні подружжя. *Юридичний вісник* 2021. № 4. С. 95-101 URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/2221> (дата звернення 16.08.2024)

31. Никифорак В. Шлюбний договір як регулятор майнових відносин подружжя. *CHERNITVSI LAW SCHOOL* 30.06.2022 URL: <https://law.chnu.edu.ua/shliubnyi-dohovir-yak-rehuliator-mainovykh-vidnosyn-podruzhzhia/> (дата звернення: 16.08.2024).

32. Онишко О. Становлення і розвиток сімейного права Польщі (1918–1939 рр.): монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 240 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/3460> (дата звернення 16.08.2024)

33. Павлюк Н. М. Цивільно-правовий інститут емансипації неповнолітніх: доктринальні підходи до розуміння сутності

Аналітично-порівняльне правознавство 2022. № 1. С. 56-60 URL: <http://app-journal.in.ua/2022-1> (дата звернення 16.08.2024)

34. Павлюк Н. М. Погорілець М.В. Проблеми усиновлення в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 199-202. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=161> (дата звернення 16.08.2024)

35. Плєва В., Мазур В. Квестії зупинення провадження у справі про розірвання шлюбу та надання строку для примирення подружжю. *Юридичний вісник*. 2021. №6. С.63-70 URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/issue/view/66> (дата звернення 16.08.2024)

36. Поліщук М. Г. Проблема визначення місця сімейного права в системі права. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 396-398. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9352> (дата звернення 16.08.2024)

37. Поліщук М. Г. Інститут усиновлення як форма влаштування дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 186-188. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=159> (дата звернення 16.08.2024).

38. Ревуцька І.Е., Хохлова І.В. Регулювання прав дитини за законодавством ЄС: передумови та основні принципи. *Право і суспільство*. 2023. № 2. (Том 2). С. 55-64. URL : <http://pravoisusilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=177> (дата звернення 18.08.2023)

39. Рожкова А.Д. Питання правового регулювання укладення шлюбу в Україні, ускладненого іноземним елементом. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 225-227. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=161> (дата звернення 16.08.2024)

40. Рябчук О.П. Порядок укладання та розірвання шлюбного договору 2023. Prihodko&Partners Ми і ЗМІ. URL: <https://prihodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/poryadok-ukladannya-ta-rozirva-nnya-shlyubnogo-dogovoru-2023/> (дата звернення 16.08.2024)

41. Рябець Ю. Як допомогти дитині, яка тимчасово залишилась без батьківського піклування? від 27 січня 2023 URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/01/27/252531/> (дата звернення 18.08.2023)

42. Сафончик О., О. Шамота Особисті немайнові права чоловіка і жінки, що перебувають у фактичних шлюбних відносинах. *Юридичний вісник*. 2021. №6. С.54-61 URL: http://yurvisnyk.in.ua/v2_2021/6.pdf (дата звернення 16.08.2024)

43. Семенова А. П. Проект Сімейного кодексу УРСР 1919 року як джерело аліментного права. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М.

Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 193-196.
URL: <https://hdl.handle.net/11300/12844> (дата звернення 16.08.2024)

44. Семенова А.П. Історичний розвиток аліментного обов'язку інших родичів. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право..* 2023. №2 (58). С.110-114. URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2\(58\).285613](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2(58).285613) (дата звернення 16.08.2024)

45. Середницька І.А. Гаврилюк А.В. Медіація як спосіб врегулювання конфлікту: особливості відновного провадження. Міжнародна науково-практична конференція «Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права» від 31 березня 2023 року. С. 152-154. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/21> (дата звернення 16.08.2024)

46. Середницька І.А. Мирза С.С., Вплив інтеграційних тенденцій на впровадження інституту медіації в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис* (збірник по євроінтеграції). 2022. № 4. С. 113-115. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/4-2-2022> (дата звернення 16.08.2024)

47. Середницька І.А. Деякі особливості укладення та розірвання шлюбу в період воєнного стану: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Особливості регулювання приватно правових відносин в Україні в умовах воєнного стану». НУВС, (Київ, 29 вересня) 2022. С. 127-130. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/21966> (дата звернення 16.08.2024)

48. Середницька І.А. Державна реєстрація шлюбу, як реалізація права на створення сім'ї. VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» ЛДУВС, (Львів, 9 грудня) 2022. С.189-192. URL: <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/library/materialy-naukovykh-konferentsii.html> (дата звернення 16.08.2024)

49. Середницька І.А. Про деякі аспекти укладення шлюбу в період воєнного стану в Україні. . *Наукові проблеми запровадження правового режиму воєнного стану в Україні: сучасний вимір* : матеріали науково-практичного онлайн-заходу, ОДУВС. (Одеса, 29 квітня) 2022. С. 230-231. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3183> (дата звернення 16.08.2024)

50. Середницька І.А. Щодо питання про визнання особи зниклою безвісно в період воєнного стану: матеріали II-ї міжнародної науково-практичної конференції «Приватно-правові та публічно-правові відносини: проблеми теорії та практики в умовах воєнної агресії». ДонДУВС, (Кривий Ріг, 7 жовтня) 2022. С.245-248. URL: <https://dnuvs.ukr.education/naukovi-zahody> (дата звернення 16.08.2024)

51. Середницька І.А. Щодо правової природи договору про сурогатне материнство. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права* : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції ОДУВС (

Одеса, 25 лютого) 2022. С.169-171.
URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/3231> (дата звернення 16.08.2024)

52. Синельников Є.В.. Деякі аспекти вирішення спорів про визначення місце проживання малолітньої дитини під час дії воєнного стану. URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2\(58\).285613](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.2(58).285613) (дата звернення 16.08.2024)

53. Слюсаренко С.В. Правове регулювання усиновлення іноземцями громадян України. *Накові записки. Серія: Право*. 2023. Випуск 14. URL: 267-Текст статті-514-1-10-20230706 (дата звернення 16.08.2024)

54. Соколова І.О., Балог В.Ю., Гавриляк Е.І. Значення прав людини у сучасному світі та їх закріплення в міжнародних актах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 224-227. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=173> (дата звернення 16.08.2024)

55. Тавлуй О. Розголошення таємниці усиновлення: окремі аспекти відмежування від інших правопорушень. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 192-195. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/30.pdf> (дата звернення: 16.08.2024).

56. Тельнік О.Б. Щодо окремих проблемних аспектів перспективних змін до актів сімейного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 140-144. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=158> (дата звернення: 16.08.2024).

57. Тельнік О.Б. щодо окремих проблемних питань цивільного-правового та сімейно-правового характеру у період дії в Україні правового режиму воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 191-195. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174>(дата звернення: 16.08.2024).

58. Труба В.І. Поняття та загальна класифікація сімейних правовідносин : дис. д-ра юрид.: 12.00.03 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Харків, 2021. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/16030> (дата звернення 16.08.2024)

59. Хорошенюк О.В. Зміна місце проживання чи викрадення дитини: через призму принципу найкращого інтересу дитини. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 96-100. URL: <http://pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=174> (дата звернення 16.08.2024)

60. Хрущ В.Л. Реформування системи інституційного догляду та виховання дітей-сиріт в Україні: реалізація євроінтеграційних прагнень. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 133-135. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=162> (дата звернення 16.08.2024)

61. Хрущ В.Л. До питання про правову природу про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 176-180. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=171> (дата звернення 16.08.2024)

62. Чабан О.М., Котуха О.С. Здійснення права на шлюб за сімейним законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 202-205. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174> (дата звернення 16.08.2024)

63. Чевичалова Ж.В. Міжнародні домовленості про сурогатне материнство. Шлях до уніфікації правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 205-211. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174> (дата звернення: 16.08.2024)

64. Чернега П. Спеціалізовані норми сімейного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 41-45. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/8.pdf> (дата звернення: 16.08.2024)

65. Чхан М.Г., Панченко В.В. Деякі питання правового захисту громадян України за кордоном. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 215-218. URL: <http://www.lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=174> (дата звернення: 16.08.2024)

66. Шамота О.В. Забезпечення гендерної рівності в сфері сімейних правовідносин за законодавством деяких зарубіжних країн. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 208-210. URL: <http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=163> (дата звернення: 16.08.2024)

67. Явтушенко О. В. Поняття і зміст немайнових репродуктивних прав фізичної особи. *Журнал східноєвропейського права*. 2021. № 86. С. 83-89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2021_86_15 (дата звернення 16.08.2024)

68. Явор О.А. Закономірності розвитку сімейної медіації в зарубіжних країнах та на Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С.47-53 URL: <http://app-journal.in.ua/2022-1> (дата звернення 16.08.2024)

69. Яцюк А. Р. Право на батьківство та материнство як особисті немайнові права. *Правова держава*. 2023. № 49. С. 101-112 URL: <http://pd.onu.edu.ua/issue/view/16503> (дата звернення 16.08.2024)

Рекомендована література

з Сімейної психології

Основна:

1. Каліна Н. Ф. Психотерапія : підручник : [для студентів ВНЗ] / Н. Ф. Каліна ; М-во освіти і науки України. - Київ : Академвидав, 2010. – 280 с.
2. Карпенко Є. В. Методи сучасної психотерапії : навч. посіб. / Є. В. Карпенко ; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. - Львів; Дрогобич : Дрогоб.держ. пед. ун-т ім. І. Франка, 2015. – 120 с.
3. Мушкевич М. І. Основи психотерапії : навч. посіб / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за ред. М. І. Мушкевич. – Вид. 3-тє. – Луцьк : Вежа-Друк, 2017. – 420с.
4. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н. І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. – 270 с.
5. Федоренко Р. П., Мушкевич М. І., Дучимінська Т. І., Магдисюк Л. І. Психологія молодого сім'ї: монографія. Вид. 2-ге, доповн. та змін. Луцьк: Вежа-Друк, 2020. 392 с.
6. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс: Навчальний посібник. – К: ВД «Професіонал», 2005. – 656 с.
7. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

Додаткова:

1. Васьківська С. Психологічний запит клієнта / С. Васьківська // Психолог. – 2007. – Січ. (№ 4). – С. 17-18.– (Психологічне консультування).
2. Бойко Г. Основні положення теорії Берта Хеллінгера та особливості застосування сімейних системних розстановок / Г. Бойко, Л. М. Гридковець // Вісник : [збірник] / Київ. ін-т бізнесу і технологій ; [відповід. за вип. Р. О. Язиніна]. – Київ, 2016. - Вип. 3 (31). – С. 3-9.
3. Гаркавенко Н. Психологічна допомога сім'ям: розвиток і сучасний стан / Н. Гаркавенко // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. / Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 16(2). – С. 191-202.
4. Євсєєва Л. І. Поняття «проблеми» сім'ї. Стабілізуючий фактор «проблеми» комунікацій сім'ї, можливості психотерапії / Л. І. Євсєєва // Вісник: [збірник] / Київ. ін-т бізнесу і технологій ; [відп. за вип. Р. О. Язиніна]. – Київ, 2016. - Вип. 2 (30). – С. 80-81.
5. Журавльова Н. Ю. Психологічна допомога дружинам демобілізованих військовослужбовців: можливості гуманістичної психотерапії / Н. Ю. Журавльова, Т. С. Гурлева // Сучасні наукові дослідження у психології та педагогіці – прогрес майбутнього : зб. наук. робіт учасників міжнар. наук.-практ.конф. (19–20 травня 2017 р.). – О., 2017. – С. 14–16.
6. Іващенко А. С. Психологічні чинники міжособистісних стосунків у

- молодих сім'ях з різним типом подружньої взаємодії : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Іващенко А. С. ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. -Київ, 2013. – 20 с.
7. Комарова Н. М. Особливості консультативної роботи з сім'ями, які виховують біологічно нерідних дітей / Н. М. Комарова // Соціальний працівник.– 2006. – Серп. (№ 15). – С. 14 – 31.
8. Корнілова В. В. Психокорекційна програма поліпшення емоційної атмосфери у сім'ї (для батьків дітей дошкільного віку) / В. В. Корнілова // Практич. психологія та соц. робота. – 2012. – № 5. – С. 22-34. - Бібліогр.: с. 33-34.
9. Креймер Д. Психологічні засади травматерапії сімей учасників бойових дій / Д. Креймер, О. Запорожець // Вісник : [збірник] / Київ. ін-т бізнесу і технологій ; [відп. за вип. Р. О. Язиніна]. - Київ, 2016. – Вип. 3 (31). – С. 43-47. -Бібліогр.: с. 46-47.
10. Програма сертифікатного курсу з підвищення професійної компетентності за напрямом «Практична психологія у сфері професійного та сімейного консультування». Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 96 с.
11. Сімон Ф.Б., Рех-Сімон К. Циркулярне опитування. Системна терапія на клінічних прикладах: Підручник / Пер. з нім. В.Басюк, І.Краснопольська, В.Лановий. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2005. – 184 с.
12. Ткалич М. Жіночі гендерні ролі: рольові моделі та норми / М. Ткалич // Соц. психологія. – 2011. – № 6. – С. 158-167.
13. Тонкоголос Ю. Психологічні особливості сімейних установок сучасної жінки у дошлюбному періоді / Ю. Тонкоголос // Вісник / [редкол.: О. В. Романенко (голова редкол.) та ін.]. – Київ, 2010. – Вип. 1 [11]. - С. 128-129.
14. Федоренко Р. П. Діагностика реакцій подружжя на сімейну кризу в практиці психотерапії / Р. П. Федоренко // Актуальні проблеми сучасної психології : матеріали доп. і повідомл. на IV звітно-наук. конф. проф.-викл. складу та студентів і міжнар. наук.-практ. семінарі «Тенденції та перспективи розвитку психологічних досліджень: діалог культур», 18-22 квіт. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України, Варшав. ун-т, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Київ [та ін.], 2005. – С. 115-116.
15. Фон Шліппе А., Швайцер Й. Системна психотерапія та консультування / Пер. з нім. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. – 320 с.
16. Яблонська Т. М. Сімейне консультування як засіб психологічної корекції дитячобатьківських взаємин / Т. М. Яблонська // Проблеми сучасної психології : зб. наук. пр. / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець Подільський, 2010. – Вип. 7. – С. 781-790.
17. Hrytsiuk, I., Magdysyuk, L., Zamelyuk, M., Podoliak, I. Peculiarities of professional culture development in modern youth in Ukraine. Youth Voice Journal. Great Britain: 2021. Vol. 11. P. 1-19.
18. Wspolczesne problemy systemu rodzinnego : Diagnoza - Terapia - Profilaktyka / red. nauk. M. Zdzislaw Stepulak. - Lublin : WSEI, 2014. – 316 s. : il. - (Monografie Wydziału Pedagogiki i Psychologii Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji w Lublinie) . – Текст пол.

1. Венгер А. Сім'я, як соціально-психологічний феномен [Електронний ресурс] / А. Венгер // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Психологія. - Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 37. - С. 50-60. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdpups_2015_37_8
2. Кузьмук О. М. Кризова сім'я як приклад соціально вразливої категорії населення: соціологічний аналіз феномену [Електронний ресурс] / О. М. Кузьмук // Нова парадигма : журн. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, ТО «Нова парадигма». – Київ, 2015. - Вип. 126. – С. 208-217. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nopa_2015_126_25
3. Лисенко Л. М. Психологічні особливості готовності до шлюбу та сімейного життя в юнацькому віці [Електронний ресурс] / Л. М. Лисенко, Н. В. Глущенко // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – Харків, 2012. - Вип. 42(2). – С. 62-72. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psychol_2012_42\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psychol_2012_42(2)_10)
4. Олійник В. В. Сім'я як першооснова духовного, економічного та соціального розвитку суспільства: психологічний аспект [Електронний ресурс] / В. В. Олійник // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Психологія і педагогіка. – Острог, 2013. – Вип. 23. – С. 183-188. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_23_22
5. Омельченко Л. М. Рівні готовності молодих сімей до конструктивного вирішення конфліктів [Електронний ресурс] / Л. М. Омельченко // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – Київ, 2015. – Т. 10, вип. 27. – С. 364-372. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsu_h_2015_10_27_36
6. Марценюк М. О. Теоретичні та практичні аспекти використання гри в сімейній психотерапії / М. О. Марценюк // Психологія: теорія і практика. Випуск 1 (3) ' 2019 – С. 117-126. – Режим доступу: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3515/1/Theoretical_and_practical_aspects_of_use_play_in_family_psychotherapy.pdf

14. Інформаційні ресурси

1. <http://rada.gov.ua/> - офіційний портал Верховної Ради України.
2. <http://court.gov.ua/> - офіційний портал Судової влади України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/> - єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
4. <http://www.me.gov.ua/> - офіційний портал Міністерства економіки України.
5. <http://mvs.gov.ua> – портал МВС України.
6. <http://www.nbuv.gov.ua>. - офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.
7. <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2610-wipo>. - офіційний сайт постійного представництва України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві.
8. <http://dspace.onua.edu.ua/> . - репозитарій наукових публікацій НУ «ОЮА».
9. <http://dspace.oduvs.edu.ua/> - репозитарій наукових публікацій Одеського державного університету внутрішніх справ.
10. <http://pgp-journal.kiev.ua/> - офіційний сайт загальноукраїнського науково-практичного господарсько-правового журналу «Підприємництво, господарство і право».
11. <http://chascyvil.onua.edu.ua/index.php/chc/about> - офіційний сайт науково-практичного журналу «Часопис цивілістики».
12. <http://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava> - офіційний сайт науково-практичного журналу «Київський часопис права».